

YOSHLAR SUBMADANIYATI FENOMENI: FALSAFIY TAHLIL

Eshpo'latov Olimjon To'liqin o'g'li

Chirchiq davlat pedagogika universiteti magistranti

Ilmiy rahbar: fals.f.d., prof. G'affarova G.G'.

Annotatsiya: Submadaniyat — bu muayyan yosh guruhlariga xos bo'lgan, asosiy madaniyatdan farqlanuvchi madaniy qadriyatlar va ijtimoiy meyorlar tizimi bo'lib, uning doirasida yoshlar o'zlarining ijtimoiy holati, dunyoqarashi va ehtiyojlarini ifoda etadilar. Ushbu maqolada hozirgi kunda jamiyatimizda yoshlar o'rtasida keng tus olayotgan submadaniyatning turlari, submadaniyatning kelib chiqish sabablari va unga qarshi profilaktik choralar haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: madaniyat, submadaniyat, yoshlar, o'ziga xos did, kiyinish, musiqa, yoshlari madaniyati, xippi, biotniklar, dunyoqarash, yoshlar dunyoqarashi.

YOUTH SUBCULTURE AND FLASHMOB: PHILOSOPHICAL ANALYSIS

Abstract: Subculture is a system of cultural values and social norms characteristic of certain age groups and different from the general culture, within which young people express their social status, worldview and needs. This article examines the types of subcultures currently common among the youth of our society, the reasons for their emergence and preventive measures.

Keywords: culture, subculture, youth, original taste, fashion, music, youth culture, hippies, biotonics, worldview, youth worldview.

МОЛОДЁЖНАЯ СУБКУЛЬТУРА И ФЛЕШМОБ: ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ

Аннотация: Субкультура – это система культурных ценностей и социальных норм, характерная для определённых возрастных групп и отличающаяся от общей культуры, в рамках которой молодёжь выражает свой социальный статус, мировоззрение и потребности. В данной статье рассматриваются виды субкультур, распространённые в настоящее время среди молодёжи нашего общества, причины их возникновения и меры профилактики.

Ключевые слова: культура, субкультура, молодёжь, самобытный вкус, мода, музыка, молодёжная культура, хиппи, биотоники, мировоззрение, молодёжное мировоззрение.

KIRISH

Har bir jamiyatning madaniyati nisbiy yaxlitlikka ega, shuning uchun har qanday madaniy yaxlitlik madaniy yo'nalishlar, uslublar va an'analarning murakkab spektri sifatida namoyon bo'ladi. Rivojlangan jamiyatda madaniyatning muqobil

shakllarining paydo bo'lishi muqarrar bo'lib, u rivojlangan ijtimoiy munosabatlar haqiqati bilan yuzaga keladi. Albatta madaniyat o'z-o'zidan rivojlanayotgan tizim bo'lgani uchun eskirgan barcha narsalarni o'tmishda qoldiradi va uning rivojlanishini cheklaydi, shu bilan birga yangi ilg'or, istiqbolli shakl va hodisalarni o'ziga singdiradi va o'zlashtiradi. Har qanday jamiyat madaniyati bu tarmoqlarni o'zlashtirishi va qayta ko'rib chiqishi kerak. Ularni taqiqlash va yo'q qilishga urinishlar eng xunuk shakllarni (masalan, norozilik, tajovuzkor, fashistik guruhlarni) keltirib chiqaradi. Umuman olganda, "madaniyatning muqobil shakllari barcha mavjud madaniyatlarni boyitish va yoshartirishga olib keladi" [11, 8-9].

Darhaqiqat, bugungi murakkab olamda barcha sohalarning raqamlashayotgani hamda kiber makonga (virtual olamga) ko'proq faoliyatlarning ko'chayotganligi natijasida yoshlar orasida madaniyatni tushunishning yangi tendensiyalari paydo bo'lmoqda. Yoshlar tarixiy-madaniy qadriyatlar va milliy madaniy an'analarning obyektiv mavjudligini tan olgan holda, ularni o'zlashtirishda faollik ko'rsatmaydi, buni real ijtimoiy-siyosiy va tarixiy sharoitda amaliy ahamiyatga ega bo'lmagan ikkinchi darajali muammo deb biladi. Ular chuqur madaniy asoslarga ega bo'lmagan tasvir texnologiyalariga ko'proq e'tibor berishadi. Madaniyat odob-axloq bilan, mazmun shakl bilan almashtiriladi.

Shunday qilib, globallashuv jarayoni va raqamli kommunikatsiya vositalarining jadal rivojlanishi zamonaviy jamiyatda yoshlar submadaniyati va uning ijtimoiy hayotdagi o'zni masalasini dolzarb mavzulardan biriga aylantirmoqda. Bugungi kunda yoshlar orasida turli submadaniy guruhlarning shakllanishi, ularning o'ziga xos qadriyatlari, estetik didi va ijtimoiy pozitsiyasi jamiyat ijtimoiy tuzilmasining barqarorligiga va ijtimoiy ong shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda [3, 25-36].

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

1950 yilda amerikalik sotsiolog Devid Risman o'z tadqiqotida submadaniyat tushunchasini ozchilik tomonidan afzal ko'rgan uslub va qadriyatlarni ataylab tanlaydigan odamlar guruhi sifatida kiritdi. Submadaniyat hodisasi va konsepsiyasini yanada chuqurroq tahlil qilishni ingliz sotsiologi va mediaolimi Dik Xebdij o'zining «Subkultura: znachenije stilya» ("Submadaniyat: uslubning ma'nosi") kitobida olib bordi. Uning fikricha, subkulturalar umumiy qabul qilingan standartlar va qadriyatlardan qoniqmaydigan o'xshash didga ega odamlarni jalb qiladi [14, 7].

D.Dauns jamiyatning ijtimoiy-madaniy ehtiyojlariga ijobiy munosabat sifatida vujudga keladigan submadaniyatlar (professional submadaniyatlar) va mavjud ijtimoiy tuzilma va jamiyatdagi hukmron madaniyatga salbiy munosabat bildiruvchi submadaniyatlar (delikvent va ayrim yoshlar submadaniyatlari)ni ajratadi [13].

Z.Bauman o'zining "Liquid Modernity" asarida zamonaviy jamiyatda ijtimoiy guruhlar va shaxslarning beqaror, o'zgaruvchan xususiyatga ega bo'layotganini ta'kidlab, aynan yoshlar submadaniyatining shakllanishi va rivojlanishini ushbu jarayonning tabiiy oqibati sifatida ko'rsatadi [12, 45–67].

Genri Djenkins "Convergence Culture" kitobida yangi media va kommunikatsiya texnologiyalarining yoshlar orasida subkultural harakatlarni tezkorlik bilan shakllantirish va tarqatishdagi o'rnini chuqur tahlil qilgan bo'lib, flesh-moblar zamonaviy jamiyatdagi yoshlar o'rtasidagi muloqot va hamkorlikning yangi shakli ekanligini ta'kidlaydi [15, 112–130].

Y.V. Manko va K.M. Oganyan asarlarida yoshlar submadaniyatlarining paydo bo'lishining quyidagi sabablarini aniqlaydilar: birinchidan, sanoat jamiyatlarida zamonaviy hayotning tez va doimiy tezlashishi, ikkinchidan, yosh avlodning sotsializatsiya davrining (ba'zan 30 yoshgacha) kuchayishi [10, 28].

Zamonaviy ilmiy adabiyotlarda "yoshlar submadaniyatining o'ziga xos xususiyatlari, ularni shakllanish omillari"[8] hamda "yoshlar submadaniyatining ijtimoiy-falsafiy fenomen" [4] sifatida ilmiy tadqiqot ishlari mavjud.

Mahalliy tadqiqotchilardan, M.R. Qosimova asarida "O'zbekiston sharoitida yoshlar submadaniyati va uning ijtimoiy hayotdagi o'rnini yoritib, bu jarayonlarning yoshlar dunyoqarashi va qadriyat tizimiga ta'siri" [3, 25–36], N.Karimova "yoshlar orasida flesh-mob hodisalari va ularning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini tahlil qilib, bunday tadbirlarning ijobiy va salbiy jihatlarini" [2, 45–53] hamda G.G'affarova "submadaniyat tushunchasining mazmun-mohiyati, uning o'ziga xos xususiyatlari, ko'rinishlari hamda uni keltirib chiqaruvchi omillar, yoshlar submadaniyatining mohiyati" ochib berilgan [1].

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, yoshlar submadaniyati va flesh-mob fenomeni jamiyat ijtimoiy tuzilmasi va yoshlarning shaxsiy ijtimoiylashuv jarayonida muhim rol o'ynaydi. Biroq, ushbu jarayonlarning ijtimoiy xavfsizlikka ta'siri va profilaktik choralar masalasi hali yetarlicha o'rganilmagan.

Muhokama va natijalar

Submadaniyat - bu jamiyat madaniyatining o'ziga xos normalari, qadriyatlari, turmush tarzi va hukmron madaniyatdan farq qiladigan ramzlari bilan tavsiflangan qismi. Yoshi, kasbiy mansubligi, sevimli mashg'ulotlari yoki ijtimoiy mavqei kabi turli xil xususiyatlar asosida shakllanishi mumkin.

Submadaniyat (lotincha sub – "ostida" va cultura – "madaniyat"), shuningdek, submadaniyat - sotsiologiya, antropologiya va madaniyatshunoslikdagi atama bo'lib, jamiyat madaniyatining o'zining xulq-atvori bilan hukmron ko'pchilikdan farq

qiladigan qismini bildiradi [16]. Xususan, submadaniyat — bu muayyan yosh guruhlariga xos bo'lgan, asosiy madaniyatdan farqlanuvchi madaniy qadriyatlar va ijtimoiy meyorlar tizimi bo'lib, uning doirasida yoshlar o'zlarining ijtimoiy holati, dunyoqarashi va ehtiyojlarini ifoda etadilar [12, 45-67].

Xush, madaniyat va submadaniyat o'rtasidagi farq nima?

Madaniyat e'tiqodlar, qadriyatlar va ifodali vositalar, ma'lum bir odamlar guruhi uchun umumiy bo'lgan va tajribani tartibga solish va bu guruh a'zolarining xulq - atvorini tartibga solishga xizmat qiladi.

Submadaniyat aynan uning nomini bildiradi: kattaroq madaniyat doirasidagi kichikroq madaniy guruh; submadaniyatga mansub odamlar katta madaniyatning bir qismidir, lekin ayni paytda kichikroq guruh ichida ma'lum bir o'ziga xoslikka ega. Qo'shma Shtatlarda minglab submadaniyatlar mavjud.

Albatta, submadaniyat - bu xulq-atvor, turmush tarzi, o'ziga xos qadriyatlar va ularning ijtimoiy guruhning ramziy ifodasidir. Nafaqat yosh guruhlar va yoshlarning maxsus qatlamlari o'zlarining submadaniyatlariga ega, balki professional guruhlariga ham ega. Shifokorlar, kosmonavtlar, aktyorlar, televideniye odamlari, o'qituvchilarning o'z submadaniyatlari bor ... Oddiy o'qituvchining "oyna", "soat", "rusichka", "prodlenka" degan so'zlarini boshqa kasb vakillarining hammasi ham tushunmaydi. Va telejurnalistlarning jargonlarini tushunishga harakat qiling: "g'isht", "konserva", "jonli", "lineyka", "parket"...

Yoshlar submadaniyati - bu yoshlar (12-25 yosh) guruhlariga xos bo'lgan xulq-atvor, kiyim uslublari, musiqiy imtiyozlar, til (jargon), o'ziga xos qadriyatlar va ularning ramziy ifodalari.

Yoshlar submadaniyatlari XX-asrning ikkinchi yarmidan beri mavjud. Mamlakatimizda ular 1980-yillarda jamiyat va ommaviy axborot vositalarining e'tiborini tortdi. O'sha yillarda bunday maxsus madaniy amaliyotlarning tashuvchilari odatda norasmiy yoshlar birlashmalarining ishtirokchilari deb atalar edi. Eng mashhur misollar - hippilar, panklar, rokerlar, metall boshlar.

Norasmiy yoshlar birlashmalarining asosiy ijtimoiy-psixologik xususiyati tashqi ko'rinish, turmush tarzi, xulq-atvori, xususan, kiyim-kechak, nutq uslubining ramzidir. Misol uchun, uzun hippy sochlari nafaqat uzun sochlar, balki erkinlik ramzidir; hippy jargonining ingliz tilidagi qatlami G'arb xatti-harakatlariga yo'naltirilgan; Norasmiy odamlar to'planadigan kvartira - bu shunchaki xona emas, balki kundalik hayotning oddiy uslubi bilan birlashtirilgan, har kim o'ziniki bo'lgan kvartira.

Birinchi submadaniyatlar qanday edi? Va ular qanday qabul qilindi?

Teddi-boyz (Teddy o'g'il bolalar, biz ularni stilyagi (hipsterlar) deb ataymiz), panklar, skinxedlar, keyinchalik gotlar, hippilar, modlar, rokerlar. Submadaniy o'ziga xoslikning birinchi namoyon bo'lishi yoshlarning axloqiy tanazzuliga oid birinchi vahimalarni keltirib chiqardi.

Hipsterlar qat'iy qoidalar bo'yicha yashashni istamaydigan va o'zlarining erkinligi, ijodkorligi va individualligini himoya qiladigan yoshlar edi. Ularni birinchi navbatda musiqa birlashtirdi. Hipsterlar jazzni yaxshi ko'rishardi! Ular ohangdor ritmlar va yorqin kompozitsiyalar ostida raqsga tushishdi. Ularning pleylistlarida Benni Goodman, Dyuk Ellington, Lui Armstrong, Glenn Miller bor edi.

Hipsterlar naqshli yorqin kostyumlar, keng trubkali shimlar, yorqin chiziqli ko'ylaklar, "qiyalik" qalpoqlar, sochlarida brilliantin kiygan, qizlar esa bekamu yubkalar va baland soch turmagi bo'lgan liboslarni yaxshi ko'rardilar. Ular olomondan ajralib turishdan qo'rqmadilar, ular erkin va ijodkor edilar, ular go'zal hayot, raqs va musiqaga telba edilar.

Xo'sh, zamonaviy yoshlar subkmdaniyatining asosiy xususiyatlari nimada?

S.I.Levikova asarida norasmiy yoshlar submadaniyati fenomenining muhim mazmuni, uning ijtimoiy-falsafiy, axloqiy va madaniy jihatlari ochib berilgan. Ushba asarda "yoshlar submadaniyatining o'ziga xos xususiyatlarini aniqlaydi (o'ziga xos turmush tarzi va xulq-atvori); ma'lum bir ijtimoiy guruhga xos bo'lgan o'ziga xos meyorlar, qadriyatlar va dunyoqarashlar, bu submadaniyat vakillarini ko'pincha nokonformizmga olib keladi" [9]. Shu bilan birga, yoshlarning norasmiy submadaniyati fenomenining o'ziga xos konsepsiyasi taklif etiladi; uning mohiyati, asoslari, manbalari, genezisi ochib beriladi; ommaviy madaniyat, kontrmadaniyat, yoshlarning norasmiy submadaniyati kabi turlarning o'xshashliklari va o'ziga xos xususiyatlari aniqlanadi; norasmiy yoshlar submadaniyati fenomenining mikro va makro darajada dinamik o'zgarishlar mexanizmlari ochib berilgan.

Oddiy qilib aytganda, yoshlar madaniyati nima?

Yoshlar madaniyati - bu yoshlar o'rtasida qabul qilingan, keksa avlodlar tomonidan qabul qilinganidan farq qiladigan ijtimoiy normalar. Yoshlar madaniyati ko'pincha atayin namoyishkorlik, norozilik xarakteriga ega.

Yoshlar submadaniyatining o'ziga xos xususiyati nimada?

Yoshlar submadaniyatining asosiy o'ziga xos xususiyati - bu keksa avlodlarning madaniy qadriyatlaridan, milliy an'analardan ajralib turishi, ajralishi, ko'pincha namoyishkorona, hayratlanarliligi.

Darhaqiqat, submadaniyat o'ziga xos qadriyatlar tizimi, "tili, xatti-harakati, kiyimi va boshqa jihatlari bilan hukmron madaniyatdan farq qilishi" [6-7] mumkin.

Milliy, demografik, kasbiy, geografik va boshqa asoslarda shakllanadigan submadaniyatlar ajralib turadi. Jumladan, submadaniyatlar til meyoridan o'z shevasi bilan farq qiladigan etnik jamoalar tomonidan shakllantiriladi.

O'zbekiston yoshlar submadaniyatlarida milliy qadriyat va an'analarni inobatga olish holati yuqori bo'lib, xorijiy submadaniy guruhlarga taqlid qilish asosan tashqi atributika (kiyinish, musiqa, sport va bo'sh vaqtni o'tkazish usullari) bilan cheklanishi kuzatilmoqda. Shu bilan birga, submadaniy guruhlarning bir qismi yoshlar orasida salbiy illatlarning (chekish, spirtli ichimlik iste'moli va tartibbuzarlik) ommalashishiga ham sabab bo'layotgani aniqlangan.

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yoshlar submadaniyati zamonaviy jamiyatda yoshlar ijtimoiy faolligining muhim shakli bo'lib, uni ijtimoiy muhitga mos va ijobiy yo'nalishda rivojlantirish zarur. Darhaqiqat, yoshlar orasida turli submadaniy guruhlarning shakllanishi ularning shaxsiy qiziqishlari, estetik didi, hayotga bo'lgan qarashi va jamiyatdagi o'z o'rnini topish istagi bilan bevosita bog'liqdir.

Yoshlar submadaniyati jamiyatdagi madaniy qadriyatlar, ijtimoiy meyorlar va an'anaviy ijtimoiy tizimlar bilan o'zaro munosabatda rivojlanib, ba'zi hollarda mavjud qadriyatlar tizimiga moslashsa, ba'zan esa ularga muqobil madaniy ko'rinish sifatida namoyon bo'lishi kuzatilmoqda. O'zbekistonda yoshlar submadaniyati ko'proq milliy qadriyat va an'analarni saqlab qolgan holda, tashqi submadaniy atributlar orqali o'z ifodasini topmoqda.

Xulosa

Yoshlar jamiyatning ajralmas qismi bo'lganligi sababli, ularning faoliyati butun jamiyatda o'z ifodasini topadi. Yuqoridagilarni hisobga olgan holda, tadqiqotchilar umumiy turmush tarzi, xulq-atvori, guruh meyorlari, qadriyatlari va stereotiplariga ega bo'lgan ma'lum bir yosh avlod madaniyati sifatida tushuniladigan yoshlar submadaniyatlarini o'rganishga murojaat qilishdi [5].

Shu boisdan, yoshlar submadaniyatini tartibga solish, ularning ijtimoiy foydali va madaniy-ma'rifiy yo'nalishda shakllanishini rag'batlantirish maqsadida davlat va jamoatchilik institutlari tomonidan tizimli profilaktik chora-tadbirlar ishlab chiqish zarur. Shuningdek, yoshlarning ijtimoiy faolligini qo'llab-quvvatlash, ularni sog'lom va ijobiy maqsadlarga yo'naltirishga qaratilgan ilmiy-amaliy ishlarni kengaytirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

FOYDNLIGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1.G'affarova G.G. Yoshlar submadaniyati fenomeni: falsafiy tahlil // NamDU Ilmiy axborotnomasi. 2025. 3-son, -B.331-334.

2. Karimova, N. Yoshlar orasida flesh-mob hodisalari va ularning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari. – O‘zbekiston sotsiologiyasi jurnali, 2022, № 2. – B. 45–53.
3. Qosimova, M. R. Yoshlar submadaniyati va uning ijtimoiy hayotdagi o‘rni. – Toshkent: Fan, 2020. – B. 25–36.
4. Беляева Ксения Андреевна Молодежные субкультуры: социально-философский феномен // Вестник Таганрогского института имени А. П. Чехова. 2010. №2.
5. Волков Ю.Г., Добренков В.И., Кадария Ф.Д., Савченко И.П., Шаповалов В.А. Социология молодежи: учеб. пособие / под ред. проф. Ю.Г. Волкова. Ростов н/Д.: Феникс, 2001. 576 с.
6. Глушкова О.М. Теоретические аспекты анализа субкультуры // Архитектон: известия вузов. 2009. № 26.
7. Грицанов А.А., Абушенко В.Л., Евелькин Г.М., Соколова Г.Н., Терещенко О.В. Субкультура // Энциклопедия социологии / Сост. - Минск: Книжный Дом, 2003. – 1312 с.
8. Колтунов Дмитрий Анатольевич Современные молодежные субкультуры: характерные черты, факторы формирования // Вестник РУДН. Серия: Социология. 2011. №3.
9. Левикова С.И. Неформальная молодежная субкультура. – Москва: Издательство Вузовская книга, 2010. 616 с.
10. Манько Ю.В., Оганян К.М. Социология молодежи. — СПб.: Петрополис, 2008.
11. Молодежная культура: Молодежь и проблемы современной художественной культуры. - Л., 1990. -С.8-9.
12. Bauman, Z. Liquid Modernity. – Cambridge: Polity Press, 2000. – P. 45–67.
13. Downes D. The Delinquent Solution: A Study in Subcultural Theory. - L., 1966.
14. Hebdige, D. Subculture the meaning of style. 1979. - Pp.7.
15. Jenkins, H. Convergence Culture: Where Old and New Media Collide. – New York: NYU Press, 2006. – P. 112–130.
16. <https://ru.wikipedia.org/wiki>